Volume III (2017)

S. MECİT, *Anadolu Selçukluları: Bir Hanedanın Evrimi*.
İstanbul 2017. İletişim Yayınları, 344 sayfa.
Çev. Ö. Akpınar. ISBN: 9789750521478

Bahattin BAYRAM

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume III: Ocak-Aralık 2017) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni: B. Bayram, *Anadolu Selçukluları: Bir Hanedanın Evrimi*. Yazar: S. Mecit, *Libri* III (2017) 169-172. DOI: 10.20480/lbr.2017016

Geliş Tarihi: 02.05.2017 | Kabul Tarihi: 20.05.2017

Elektronik Yayın Tarihi: 23.06.2017

Editörya: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

**S. MECİT, *Anadolu Selçukluları: Bir Hanedanın Evrimi*. İstanbul
2017. İletişim Yayınları, 344 sayfa. Çev. Ö. Akpınar.
ISBN: 9789750521478**

Bahattin BAYRAM*

Edinburgh Üniversitesi İslam ve Ortadoğu Çalışmaları bölümünde araştırmacı ve öğretim üyesi olan Songül Mecit'in *Anadolu Selçukluları: Bir Hanedanın Evrimi* kitabı 2017 yılında İletişim Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Kitabın orijinal ismi *The Rum Seljuks, Evolution of a Dynasty*'dir. Yazar, Selçuklu tarihi üzerine kaleme alınan eserlerin genellikle siyasi olaylara ve medeniyet tarihine dair olduğunu belirterek, kendi kitabında siyasi olayların kronolojik akışından ziyade Selçuklu hanedanının zihniyet haritasını ortaya koymaya yönelik bir çabasının olduğunu vurgulamaktadır. Eserde, Selçuklu Türklerinin zaruri göçlerinden başlayarak Doğu Roma imparatoru Manuel Komnenos'un 1180'deki ölümüne kadar olan tarihi süreç ele alınmaktadır. Yazar, anakronistik milliyetçi kaygılardan uzak ve sade bir dil ile objektif bir tarih anlayışı sunmaya özen göstermektedir. Kitap, *Giriş* ve buna ek olarak beş bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler de kendi içlerinde başlıklara ayrılmaktadır. *Giriş* (17-29) kısmı Orta Asya Türk siyasal ve sosyal hayatının değerlendirilmesine ilişkin olup, günümüz Selçuklu tarihçilerine yöneltilen eleştirileri içermektedir. Girişe ek olarak *Metedoloji* (29-34) ve de *Kaynaklar* (35-50) kısmı da mevcuttur.

Beş bölümden ilki, *Göçebe Beylerden Müslüman Hükümdarlara* (51-77) adını taşımaktadır. *Selçuklu Köken Geleneği* (51-56) isimli ilk başlıkta Selçukluların Müslüman dünyasına girdiği dönemde, bu hanedanı geçmişe bağlayan iki eğilim değerlendirmektedir. Bunlardan ilki peygamber ailesiyle ve

* MA., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarıları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları, Antalya. ba-hattinbayram2@gmail.com

Arap geçmişiyile kurulan bağ; ikincisi ise Pers tarihiyle kurulan paralellik olarak ele alınmaktadır. *Selçuklu Başarısının Altındaki İdeoloji* (56-66) adı verilen ikinci başlıkta Selçuklu İmparatorluğu'nun kuruluşunun Ortadoğu devletlerinin zayıflıkları sonucu olduğu iddia edilmektedir. Buna bağlı olarak Müslüman dünyasının doğu kısmının parçalanmış hali (Samaniler, Karahanlılar, Gazneliler) Selçuklu Türklerinin ilerlemesine ve birbiriyle savaşan taraflar karşısında, iktidarını genişletmesine imkân sağladığı söylenmektedir. *Çağrı Bey ve Tuğrul Bey* (66-68) isimli üçüncü başlıkta ise hanedanlık düşüncelerinden uzak Türkmen güruhların ekonomik kaygılarının siyasal zemine etkileri incelenmektedir. *Selçuklular ve Türkmen Takipçileri* (68-70) başlıklı dördüncü başlıkta İdrisi, İbn Hassûl, İmameddin el-İsfehâni ve Beyhâki gibi yazarların eserlerinde bahsettikleri dağınık kabilelerden oluşan obaların ve devlet yöneticilerinin sosyal statülerine yer verilmektedir. İlk bölümün son başlığı *Selçuklular ve Horasan* (70-77) olarak isimlendirilmektedir. Burada, Müslüman dünyasının stratejik açıdan önemli bir vilayeti sayılan Horasan'ın İslam tarihinde birçok kez belirleyici rol oynadığı ve bu bölgenin yağma akınları neticesinde iktisadi bunalıma uğradığı ele alınmış ardından Horasan eşrafının Selçukluların konumunu tayin edici rolü incelenmiştir.

Anadolu'da İlk Selçuklular: Asiler mi Sultanlar mı? (77-119) adlı ikinci bölümün ilk başlığı *Kutalmış b. Arslan İsrail b. Selçuk* (69-85) olarak isimlendirilmektedir. Bu başlıkta, Kutalmış İsyanı'nın Anadolu'ya etkileri ile Pers - İslam devlet anlayışı ve klasik Türk hükümdarlık anlayışının Selçuklu devleti içerisindeki ayrışmanın nedeni olduğu vurgulanmaktadır. *I. Süleyman bin Kutalmış* (85-91) adlı ikinci başlıkta, cihat terminolojisinin Selçuklulardaki ilk izlerine değinilmektedir. *I. Kılıç Arslan* (91-113) isimli üçüncü başlıkta, Anadolu'daki yönetimini meşrulaştırmak isteyen Sultan Kılıç Arslan'ın rakibi Danişmendoğulları Beyliği'yle Büyük Selçuklu sultanına karşı konumunu müdafaa etmek için gerçekleştirdiği siyasi atılımlar açıklanmaktadır. Kılıç Arslan'ın 1107'deki ölümünden 1156'ya kadarki tarihi süreç ise *Geçiş Dönemi* olarak incelenmiştir. Dördüncü başlık *Şahinşah* (113-119) olarak adlandırılmaktadır. Burada, Selçuklular ve Danişmendoğullarının siyasi ilişkileri mercək altına alınmaktadır. *I. Rükneddin Mesud* (119-125) isimli son başlıkta ise Selçuklu topraklarındaki Danişmend etkisi ve Selçuklu tarihçilerinin Pers - İslam hükümdarlık vasıflarını, kurulmakta olan devlet organları ile ilişkilendirme eğilimleri ele alınmaktadır.

Üçüncü bölüm *Rum Selçuklu Sultanlığının Kuruluşu* (127-179) ismini taşımaktadır. Bu bölüm kendi içerisinde üç başlığa ayrılmaktadır. Bunlardan ilki *II. Kılıç Arslan* (127-170) olarak isimlendirilmiştir. Bu başlıkta Kılıç Arslan'ın otoritesini tesis etmek için kullandığı ideolojik araçlar ile dönemin siyasal gerçeklerine ışık tutulmaktadır. Kılıç Arslan'ın başlıca rakipleri Büyük Selçukluların Halep Atabeyi Nureddin Zengi ve Eyyubi Sultanı Selâhaddîn Eyyûbî ile arasındaki ilişki incelenmektedir. *I. Gıyaseddin Keyhüsrev* (170-179) adlı ikinci başlıkta, I. Gıyaseddin Keyhüsrev devrinin Selçuklu Sultanlığı'nın *altın çağı* için bir geçiş süreci olduğu ifade edilmektedir. Bunun dışında özellikle devlet içerisindeki Pers, Doğu Roma ve Türk etkileri değerlendirilmektedir. *II. Rükneddin Süleyman Şah* (179-189) isimli üçüncü başlıkta; iç mücadeleler, Süleyman Şah'ın kendisini üstün hükümdar olarak kabul ettirmesi ve sultanlığı hem içerde hem de dışarıda güvence altına alması gibi hususlar konu edilmektedir.

Dördüncü bölüm olan *Rum Selçuklu Sultanlığının Doruk Noktası* (191-230) olarak isimlendirilmektedir. Bu bölümün ilk başlığı *I. İzzettin Keykavus* (194-210) ismini taşımaktadır. I. İzzettin Keykavus'un iktidarının merkezinde görev alan emirlerinin ve yerel valilerinin Selçuklu sultanlarının yayılmacı politikalarına yön veren politik kaygıları ve ticari çıkarları ele alınmaktadır. Bunun yanı sıra kitabeler tahlil edilerek, bu kitabelerin Selçuklu sultanının Hristiyanlar üzerindeki egemenliğini ve iktidarını göstermek için birer araç olarak kullanıldığına değinilmektedir. *I. Alaeddin Keykubad* (210-223) isimli ikinci başlıkta ise I. Alaeddin Keykubad döneminde formüle edilen ideolojik anlayışların bir analizi sunulmaktadır. Dördüncü bölümün son başlığı *II. Gıyaseddin Keyhüsrev* (223-230) olarak isimlendirilmektedir. Burada, Selçuklu tarih yazımında önemli bir kaynak olan İbn Bîbî ve modern tarihçilerin, 1243 Köseadağ Savaşı'nda Selçukluların Moğol ordusu tarafından yenilgiye uğraması akabinde iç çekişmelere sürüklenmesi dolayısıyla Selçuklu Sultanlığını Keyhüsrev döneminde bağımsız bir devlet olarak saymamaları eleştirilmektedir. Yazar, bu başlıkta daha çok sultanın tahta çıkış usullerinin terk edilmesine ayrıca Baba İshak tarafından yönetilen muhalif Türkmen ayaklanmasına ve Selçuklu emiri Sadettin Köpek'in Keykubad'ın gayri meşru oğlu olduğu gibi söylemlerine eğilerek başlığı sonlandırmaktadır.

Rum Selçukluları ve Bizans (231-306) olarak isimlendirilen beşinci bölüm iki başlığa ayrılmaktadır. Bunlardan ilki *Rum Selçuklu İdeolojisi* (233-235) ola-

rak adlandırılmıştır. Burada, Selçuklu sultanlarının Anadolu'da gerçekleştirdiği ideolojik evrim anlatmaktadır. İkinci başlık *Bizans İdeolojisi* (235-238) olarak adlandırılmakta ve burada, Doğu Roma imparatorlarının Anadolu'da varlığını devam ettiren Türklere karşı politikaları ele alınmaktadır. Buna göre ilk Komnenos hükümdarlarının ve haleflerinin uygulamayı sürdürdüğü önemli bir Doğu Roma stratejisine yer verilmektedir. Doğu Romalılar bu stratejiye göre, Anadolu'daki Türkmen güruhların yaşamasına izin verecek ve Büyük Selçuklulara karşı bir tampon bölge oluşturacak ancak Türkmen güruhlarını tek lider önderliğinde Konstantinopolis'ten ve ekonomik açıdan önemli olan kıyı bölgelerinden uzak tutmaya çalışacaktı. Ayrıca bu başlığın içerisindeki beş alt başlıkta ise ilk beş Selçuklu sultanı ve Doğu Roma hanedanı Komnenosların, 1081-1180 yılları arasındaki Müslüman - Hristiyan mücadelelerinden sıyrılarak birbirlerini tanımaları ve kabul etmeleri ele alınmaktadır. *Sonuç* (307-311) bölümünde elde edilen veriler (kronikler, kitabeler, epigrafik kayıtlar araştırma eserler) ışığında genel bir değerlendirmede bulunmaktadır. Kitap *Seçilmiş Kaynakça* (311-335) ve *Dizin* (336-344) bölümleriyle tamamlanmaktadır.